CONSTANTIN CIOGOLEA – ARHITECTUL TEATRULUI PASTIA. CONTRIBUŢII DOCUMENTARE.

Mihai Sorin Rădulescu

Patrimoniul arhitectural al României din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi din prima jumătate a celui următor este de o bogăţie şi de o varietate care îngăduie permanente descoperiri. E departe de a fi o pastişă a arhitecturii franceze, din care însă artiştii români au învăţat cu sârguinţă, mărturisindu-şi în permanenţă admiraţia pentru model. Nu a fost vorba de o copiere mascată în admiraţie, ci de un dialog între formele importate şi cele autohtone, de un uimitor fenomen de creativitate autentică. Numeroşi au fost arhitecţii români care au lucrat sub această zodie fastă împlinindu-şi vocaţia şi lăsând lumii româneşti drept moştenire un număr uriaş de clădiri care impresionează şi astăzi prin calitatea materialelor, prin problemele estetice şi tehnice pe care le pun şi le rezolvă. Valorificarea acestui patrimoniu arhitectonic atât de vast – mult diminuat din pricina demolărilor succesive care nu au încetat, din păcate, nici astăzi – presupune redescoperirea multor arhitecţi din trecut, unii nefiind nici măcar amintiţi în lucrările de istoria arhitecturii care fac autoritate. De curând a fost publicată, în sfârşit, scrierea profesorului arhitect Toma T. Socolescu, **Fresca arhitecţilor care au lucrat în România în epoca modernă 1800 – 1925**, care reprezintă o importantă restituire în acest domeniu. În anul 2002, cu prilejul centenarului lui Ion Mincu, au avut loc două simpozioane dedicate acestei personalităţi, la Focşani şi la Bucureşti. O expoziţie interesantă a fost organizată la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism *„Ion Mincu"*, despre arhitectul Gheorghe Simotta, între ale cărui realizări mai însemnate se numără proiectul

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Palatului Patriarhiei. Mai e oare nevoie să amintim de ce este necesar şi interesant de a scrie despre arhitecţii din trecut? Cum ar arăta oraşele fără contribuţia membrilor acestei bresle şi cum ar arăta însăşi viaţa noastră cotidiană fără decorul arhitectural pe care, ce-i drept, uneori nu îl conştientizăm suficient? Complexitatea profesiei de arhitect poate exercita o fascinaţie, pentru că în ea sunt sintetizate elemente venite din domenii îndepărtate între ele, pentru că ea îmbină problemele filozofice ale spaţiului, timpului, locului pe care omul îl ocupă în funcţie de aceste coordonate. Fie spuse toate acestea, pentru că a te ocupa de arhitecţii din trecut nu reprezintă un gest gratuit, eventual de snobism, ci expresia unui interes ştiinţific şi artistic deloc minor.

De ce Constantin Ciogolea? Vizite repetate la Focşani mi-au atras atenţia asupra clădirii Teatrului Pastia, recent restaurat, un exemplar de arhitectură de foarte bună calitate construit între 1909 – 1913, după planurile acestui arhitect. Ar putea fi un adevărat simbol al înfloririi arhitecturale pe care Focşanii au cunoscut-o în vremea domniei regelui Carol I, ca şi în perioada interbelică. Maiorul Gheorghe Pastia (1847 – 1929), care îşi doarme somnul de veci într-un mormânt din Cimitirul Sudic din Focşani, a fost, după cum se ştie, marele donator al oraşului său natal, numele său fiind purtat şi de Ateneul urbei, proiectat de arhitectul Simion Vasilescu, un elev al lui Ion Mincu. Despre gesturile sale de generozitate există cartea **Ctitoriile Maiorului Pastia**, publicată în anul 2004 de domnii Ionuţ Iliescu şi Horia Dumitrescu, directorul Muzeului Vrancei.

De-a lungul plimbărilor mele prin Bucureşti am remarcat semnătura arhitectului Constantin Ciogolea pe o serie de clădiri din oraş, iar în anul 1988 am făcut cunoştinţă cu regretatul inginer agronom Ion Ciogolea (n. 1916), unul dintre cei doi fii ai arhitectului, care locuia în Bucureşti, într-un apartament de bloc de pe Şoseaua Pantelimon. Foarte prietenos şi pasionat de genealogia familiei sale şi a celor înrudite, mi-a pus la dispoziţie o folositoare listă de lucrări a tatălui său, pe care o dau la iveală alăturat. Aşa s-a născut interesul autorului acestor rânduri pentru un arhitect uitat, mai degrabă neglijat

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

de confraţii săi de breaslă. I se poate reproşa stilul prea nestatornic sau poate prea greoi, dar şi mai vârstnicul Petre Antonescu stă sub semnul aceloraşi posibile reproşuri. Fireşte, mult mai prolific şi mai valoros, Petre Antonescu este însă unul dintre părinţii arhitecturii româneşti, în vreme ce despre Constantin Ciogolea, nimeni nu mai ştie nimic. Şi totuşi... există Teatrul Pastia şi alte câteva clădiri reprezentative care justifică preocuparea pentru acest artist.

Constantin Ciogolea purta un nume boieresc cu o veche istorie, care trimite la frământările boiereşti din secolul al XVII-lea şi la Miron Costin. Problema se pune dacă Ciogoleştii din care cobora arhitectul, purtători şi ei de dregătorii în veacul al XIX-lea şi chiar mai înainte, se leagă sau nu de spiţa boierească din vremea lui Vasile Lupu. Răspunsul ce pare cel mai veridic l-a dat Vasile Pârvan, care în tinereţe – cam în anii în care Constantin Ciogolea îşi începea activitatea profesională – a publicat câteva solide studii de genealogie medievală, între care unul chiar despre neamul Ciogolea[1]: *„Cantemir, la începutul secolului al XVIII-lea, vorbind despre nobilii Moldovei încredinţează că toate familiile nobile din vechime, afară de a lui Vasile Lupu, existau şi în timpul său: «adevărat că unele familii boiereşti au scăpătat foarte tare şi la atâta sărăcie au ajuns încât din cinci mii de curţi ce le aveau odată, astăzi abia le-au mai rămas câte cinci sau şase: **dar familia însăşi, a rămas tot aceea din vechime**». El reproduce numele familiilor «şi fiindcă toate sunt egale între sine în ceea ce priveşte demnitatea lor», le enumără în ordine alfabetică: la locul lor găsim şi pe Ciogoleşti"*[2].

---

[1] V. Pârvan, **Un vechi monument de limbă literară românească**, în vol. **Studii de istorie medievală şi modernă**, ediţie îngrijită, note şi indici de Lucian Nastasă, cuvânt înainte şi studiu introductiv de Al. Zub, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1990, p. 227 - 260

[2] *Ibidem*, p. 257 (nu am mai reprodus în aceste citate notele infrapaginale, foarte substanţiale şi ele)

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Nu lipsesc nici documentele care să indice filiația Ciogoleștilor moderni din cei medievali. *„Conștiința continuității o au de altfel înșiși membrii familiei. La 23 iunie 1768 aflăm într-un zapis o vânzare făcută de Ioniță și Ștefan frați Canela a unei părți de moșie din Vlădeni, lui Andrei strănepotul Ciogolii. La 11 august 1779 avem zapisul lui Ioniță sin Ruxandii, fata lui Ion Ciogolea, prin care vinde partea sa de moșie Vlădenii pe apa Jijiei nepoților săi Andrei și Gheorghe. Acest zapis din 1779, care pomenește Ciogoleștii de două generații înainte, ne îngăduie să ne ridicăm până pe la 1720, epoca lui Dimitrie Cantemir. Astfel dară continuitatea familiei devine incontestabilă"*[3]. Pentru a-și argumenta teza, Vasile Pârvan se referă apoi chiar la strămoșul arhitectului Ciogolea: *„La sfârșitul secolului al XVIII-lea trăiește* ***vornicul de poartă*** *Ștefan Ciogolea. Acest Ciogolea se întâmpină făcând plângeri ca să i se restituie moșii de familie a căror vechime se urcă* ***până la Moise Movilă****, adică până în vremea ce am studiat-o mai cu de-amănuntul, vremea de glorie a Ciogoleștilor. Ștefan, care cere moșii avute de strămoșii săi de la Moise Movilă, nu-i deci decât urmașul direct al acelor strămoși. Și Ștefan vornicul avea cinci frați, dintre cari unul stolnic. Era oare tocmai acum timpul ca să piară familia Ciogolea?"*[4]

De remarcat este și tonul plin de convingere cu care viitorul mare arheolog apără această idee a continuității dintre vechii și noii Ciogolești. Să fi cunoscut el direct membri ai familiei ce îi erau contemporani? Dar chiar astfel să fi stat lucrurile, opera și personalitatea lui s-au caracterizat întotdeauna prin obiectivitate și rigoare. *„Astfel* – scria el în continuare –, *întâlnim mereu între 1781 și 1801 pe vornicul de poartă Ștefan Ciogolea în diferite treburi particulare ori publice, pomenit ori dând el însuși zapise și cărți. / Începând din mai 1803, întâlnim pe* ***postelnicul*** *Constantin Ciogolea mereu, prin 1804 și 1807, și desigur atât el cât și ceilalți Ciogolești urmași ai vornicului Ștefan și*

[3] *Ibidem*, p. 258

[4] *Ibidem*

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

ai fraţilor lui, se întâlnesc mereu prin documente până în timpurile din urmă, numai cât cercetările pentru secolul XIX în materie de inedite interne fiind cu totul grele, nu ne-au îngăduit a mai înşira în notele acestei cercetări cifre de trimitere, zadarnice de altfel, întrucât Ciogoleştii există până în momentul de faţă. Familia deci nu s-a stins, ci continuă a trăi o viaţă mai mult ori mai puţin strălucită, aşteptând să vie din când în când generaţii mai puternice, care s-o ridice, măcar pentru câţiva ani, din nou în domeniul faptelor istorice"[5].

Potrivit unui arbore genealogic al familiei Ciogolea, scris de inginerul Ion Ciogolea, tatăl său, arhitectul, era fiul lui Constantin Ciogolea (+ 1886), preşedinte al Tribunalului din Bacău şi al soţiei sale Eleonora, născută Rosetti. Judecătorul Constantin Ciogolea avea un frate Gheorghe (Iorgu), mort tânăr, o soră Aglaia, căsătorită cu Ion Petrescu, preşedinte la Curtea de Casaţie, şi o altă soră Ecaterina, căsătorită cu Alexandru Mazarini, frate cu tatăl generalului Mazarini. Fie menţionat şi faptul că Speranţa, fiica lui Alexandru Mazarini şi a Ecaterinei născută Ciogolea, a fost căsătorită cu Ion Nisipeanu, profesor de filozofie şi de română, ei locuind într-o casă proiectată de vărul arhitect, pe strada Daniil Barcianu nr. 3[6].

Magistratul Constantin Ciogolea şi fraţii săi erau copiii serdarului Alexandru Ciogolea şi ai soţiei sale Săftica Mihail din Târgu-Ocna. Asupra amândurora, paharnicul Constandin Sion aduce mărturii interesante, poate cam şarjate, în spiritul său caracteristic: „*CIOGOLE. Moldoveni, răzăşi din Basarabia, au fost unul din acest neam şi vornic de poartă. Unul Alecu au fost arnăut la logofătul Aleco Balş; în urmă, pe la 1830, făcându-l vataf la târgul Agiudului, s-au însurat cu o fată a sardariului Mihălucă de la Târgu-Ocnei, care rudindu-se cu cuconul vornic Alecsandri, au mijlocit la domnul Grigorie Ghica şi l-au făcut*

[5] *Ibidem*, p. 258 - 259

[6] vezi mai jos lista de clădiri proiectate de arhitectul Constantin Ciogolea, alcătuită de el însuşi

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

boier"[7]. Despre familia bunicii paterne a arhitectului Ciogolea, iată pasajul lui Sion: *„MIHAIL ŞI MIHĂLUCĂ. Moldoveni de la Târgul Ocnei, doi fraţi, Iordachi şi Nastasachi, feciorii sardariului Mihălucă Spiridon; cel mai mare, Iordachi, de multă vreme este gramatic cămărei ocnelor şi la domnul Mihai Sturza s-au făcut comis; celalalt ş-au cumparat şi el un decret de căminar; acesta să iscălească Mihail, cel mai mare Mihălucă. Tatăl lor, la domnul Ioan Sturza, prin mijlocirea vornicului Costantin Aslan, cumnatul lui vodă, carele era de loc tot din Târgu Ocnei, s-au făcut sardar"*[8]. Legătura de rudenie cu poetul Vasile Alecsandri era prin bunica maternă a acestuia, soţia pitarului Dumitrache Cozoni, care provenea din această familie de la Târgu-Ocna[9].

Revenind la spiţa Ciogoleştilor păstrată în familie, serdarul Alexandru Ciogolea era fiul postelnicului Constantin Ciogolea, pe care îl amintea Vasile Pârvan în eruditul său studiu. Arhitectul Ciogolea purta aşadar prenumele tatălui şi al străbunicului său pe linie paternă. După mamă, arhitectul Ciogolea descindea din numeroasa familie a Rosetteştilor moldoveni, mai exact din ramura de la Orăşa (jud. Bacău). Generalul Radu Rosetti, monografistul familiei, nota despre ea: *„**Eleonora** [Rosetti] 36/IX[10]. / Fiica lui Lascarache [Rosetti] 51/VIII şi a Catrinei Lupaşcu, născută în Orăşa la 15 august 1853. A fost măritată, la 19 aprilie 1879, cu Constantin Ciogolea [la Bacău]. / În 1877 a făcut parte din comitetul doamnelor române din Bacău pentru ajutorul ostaşilor răniţi. / Încetată din viaţă la 21 decemvrie 1934 şi înmormântată în Cimitirul Şerban Vodă (Bellu) din Bucureşti"*[11].

---

[7] Paharnicul Constandin Sion, **Arhondologia Moldovei**, Editura „Minerva", Bucureşti, 1973, p. 318 - 319

[8] *Ibidem*, p. 182

[9] *Ibidem*, p. 135

[10] Este vorba de numerotarea persoanelor pe generaţii.

[11] Generalul R. Rosetti, **Familia Rosetti**, vol. I, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului – Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1938, p. 238. Mormântul său este

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Un frate al serdarului Alexandru Ciogolea, slugerul Constantin Ciogolea, a avut un fiu, Leon, a cărui teză de licenţă susţinută la Facultatea de Drept din Iaşi şi publicată în 1889, poate fi consultată la Biblioteca Academiei Române. Leon Ciogolea a avut un fiu, Gheorghe, care a devenit profesor – şi apoi decan – la Facultatea de Farmacie din Bucureşti[12]. Dintr-o altă ramură provenea actorul Emil Ciogolea.

Arhitectul Constantin Ciogolea a mai avut un frate, Lascăr, căsătorit cu o americancă, neavând urmaşi, o soră, Adela, rămasă necăsătorită, şi o altă soră, Elena, căsătorită cu Dumitru Sallmen[13], descendent pe linie feminină al familiei Kretzulescu.

Ce se ştie despre bunicul matern al arhitectului Ciogolea? Potrivit fişei istorico-genealogice din lucrarea generalului Radu Rosetti despre familia sa, era vorba de *„Lascarache [Rosetti] 51/VIII (Prim. sfert secol XIX – 1851). / Fiu al lui Iordachi [Rosetti] 43/VII şi al Zamfirei Donici. A fost căsătorit cu Catrina Lupaşcu, cu care a avut două fiice: Maria 35/IX şi Eleonora 36/IX. / A fost comis. / Moare în Noemvrie 1851, fiind înmormântat la 25 Noemvrie 1851. / Ca avere a avut: moşia Valea Rea (Bacău) care era a patra parte din Orăşa. A mai cumpărat un loc în Bacău, pe care l-a vândut apoi lui Costache 62/ VIII şi trei pogoane vie la podgoria Crucii (Putna) de la cumnatul său Sc. Miclescu. / La încetarea sa din viaţă a rămas o datorie de 63. 039 lei din cari 21. 239 lei se cuveneau nevestei sale"*[14]. Este interesant de

---

amintit de G. Bezviconi în **Necropola Capitalei**, Bucureşti, 1972 (multigrafiat), p. 94: figura 29, locul 20

[12] Trei dintre scrierile sale pot fi, de asemenea, consultate la Biblioteca Academiei Române: **Chimie analitică calitativă. Note de curs** (1956), **Lucrări practice de chimie analitică cantitativă (Gravimetria şi volumetria)** (în colaborare cu Prof. E. Popper) (1958), **Contribuţii la analiza tioridazinei** (în colaborare cu Gh. Morait şi V. Turculeţ) (1970).

[13] Conform arborelui genealogic al familiei Ciogolea, comunicat de inginerul Ion Ciogolea

[14] Generalul R. Rosetti, *op. cit.*, p. 209

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

observat faptul că între arhitecţii Ciogolea şi Petre Antonescu exista o legătură de înrudire prin alianţă: unul dintre fiii Mariei Rosetti şi ai soţului ei, colonelul Alexandru Brăescu, Constantin Brăescu, fost primar de sector în Bucureşti, a fost căsătorit cu Maria, sora arhitectului Petre Antonescu.

Bunica maternă a arhitectului Ciogolea provenea din familia boierească din Bacău care avea să dea în secolul XX pe interesantul filozof parizian Stéphane Lupasco[15]. Catinca (sau Catrina) Lupaşcu – căsătorită cu Lascarache Rosetti de la Orăşa – era fiica comisului şi spătarului Manolache Lupaşcu (1797 – 1853)[16], fiu, la rândul său, al serdarului Gheorghe Lupaşcu (1769 – 1843)[17], fiul mazilului Costandin Lupaşcu[18]. Filozoful Stéphane Lupasco era strănepotul în linie directă al comisului Manolache Lupaşcu[19], ceea ce face să fi fost, aşadar, văr de-al doilea cu arhitectul Ciogolea. In acelaşi grad de rudenie se afla acesta din urmă cu scriitoarea Ştefana Velisar Teodoreanu, soţia lui Ionel Teodoreanu, şi cu Cella Delavrancea şi surorile ei, între care arhitecta Henriette Delavrancea Gibory[20]. Este de precizat, de asemenea, faptul că inginerul Ion Ciogolea, unul dintre cei doi fii ai arhitectului care face obiectul acestui articol, a fost căsătorit cu o rudă a sa, Ruxandra născută Lupaşcu.

Din toate aceste consideraţii genealogice reiese vechea şi bogata ascendenţă boierească moldovenească a arhitectului Ciogolea, care însă a studiat şi a trăit la Bucureşti. S-a născut la 19 iunie 1881[21]. A

[15] Mihai Sorin Rădulescu, **Genealogii**, Editura „Albatros", Bucureşti, 1999, p. 126 - 137

[16] *Ibidem*, p. 133

[17] *Ibidem*, p. 130

[18] *Ibidem*, p. 129

[19] *Ibidem*, p. 127

[20] *Ibidem*, p. 134 - 135

[21] Data de naştere mi-a comunicat-o fiul său, regretatul inginer Ion Ciogolea.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

făcut liceul la „Sf. Sava" şi a studiat apoi în Belgia, la Gand[22]. Şi-a încheiat studiile superioare în anul 1905, după cum reiese din buletinele „Corpului Arhitecţilor", în care a fost înscris de la înfiinţarea sa, în 1932[23]. In aceeaşi generaţie de studii cu el s-a aflat arhitectul Ion A. Paxino, care a absolvit tot în anul 1905[24] şi împreună cu care arhitectul Ciogolea a proiectat aripa dinspre Cişmigiu a Liceului „Gheorghe Lazăr", construită tot în 1932[25]. O viaţă întreagă a locuit în apropiere, în casa încăpătoare construită de el în stil neoromânesc, pe strada Gheorghe Lazăr nr. 12 (înainte se numea strada 11 Februarie)[26]. Este un cartier de case vechi, în vecinătatea Cişmigiului, care păstrează şi astăzi foarte mult din liniştea vechilor Bucureşti. Pe aceeaşi stradă, de altfel, la nr. 2, mai există o casă proiectată de arhitectul Ciogolea pentru

[22] vezi nota anterioară.

[23] „*Corpul Arhitecţilor din România. Buletinul Corpului*", anul I, 1933, p. 76. Aici numele său apare sub forma „*Ciugolea Constantin*". Anul 1905 – de absolvire a studiilor superioare – este trecut, de asemenea, în „*Corpul Arhitecţilor din România. Buletinul Corpului*", anul II, 1934, p. 76; „*Corpul Arhitecţilor din România. Buletinul Corpului*", anul III, 1935, p. 106; „*Corpul Arhitecţilor din România. Buletinul Corpului*", anul IV, 1936, p. 124; „*Corpul Arhitecţilor din România. Buletinul Corpului*", anul V, 1937, p. 51.

[24] Arhitectul Ioan A. Paxino a fost şi el membru al Corpului Arhitecţilor din România şi în această calitate figurează în listele publicate în buletinele Corpului, cu anul de absolvire amintit. De la 1 ianuarie 1935, Ioan A. Paxino a lucrat la Ministerul Instrucţiunii, Cultelor şi Artelor, având gradul de arhitect inspector general cl. a II-a („*Corpul Arhitecţilordin România. Buletinul Corpului*", anul IV, 1936, p. 175).

[25] Mariana Celac, Octavian Carabela, Marius Marcu-Lapadat, **Bucureşti arhitectură şi modernitate. Un ghid adnotat**, Editura „Simetria", Bucureşti, 2004, p. 53

[26] Această adresă figurează în toate buletinele Corpului Arhitecţilor din perioada interbelică.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

inginerul V. Cristescu[27].

Arhitectul Ciogolea s-a căsătorit la 2 iunie 1911, în Bucureşti, cu Maria Ştefănescu (născută în 1886, decedată la 3 februarie 1942), fiica lui Gheorghe Ştefănescu, proprietar agricol la Costeştii-de-Vale (jud. Dâmboviţa), şi a soţiei sale Olimpia născută Tănăsescu. Maria Ştefănescu mai avea o soră, Elena, căsătorită cu Ion Ionescu-Dolj, fost preşedinte al secţiei I a Consiliului Legislativ, şi un frate, Ionel, proprietar agricol, căsătorit cu Jeni născută Iliescu-Măciucă, a cărei mamă era născută Staicovici. Consiliul Legislativ era o instituţie foarte însemnată în vechea Românie: ea examina constituţionalitatea legilor. Elena (Lia) (1911 – 1976), fiica lui Ion Ionescu-Dolj şi a Elenei Ştefănescu, a fost căsătorită cu profesorul universitar geofizician Sabba Ştefănescu, fost preşedinte al Secţiei de ştiinţe geonomice a Academiei Române.

Precizarea înrudirilor soţiei arhitectului Ciogolea este revelatoare pentru a înţelege unele comenzi date acestuia: de ce a proiectat el casa lui Ion Ionescu-Dolj şi pe cele ale doctorului Staicovici şi profesorului I. S. Gheorghiu. Socrul arhitectului Ciogolea avea un frate, Niţă Ştefănescu, proprietar agricol şi el, căsătorit cu Elena născută Dalles, având doi fii – Nicolae, agricultor şi Codin, magistrat, procuror general – şi o fiică, Maria, căsătorită mai întâi cu colonelul Turasi şi a doua oară cu generalul de artilerie Alexandru Ştefănescu[28].

Din lista sa de lucrări aflăm că arhitectul Ciogolea a ocupat funcţia de arhitect-şef al Serviciului lucrări noi al Căilor Ferate, între 1907 – 1920. Aceasta se petrecea în timp ce director general al acestei atât de însemnate instituţii a statului român era inginerul Emil S. Miclescu, înrudit de mai multe ori cu familia Rosetti. Nu ştiu dacă

[27] Potrivit listei de lucrări a arhitectului Constantin Ciogolea realizată de el însuşi.

[28] Datele genealogice despre această familie Ştefănescu provin de la inginerul Ion Ciogolea.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

aceste legături de familie vor fi avut vreo importanţă pentru cariera lui Constantin Ciogolea, arhitect harnic şi valoros. Probabil că l-au ajutat nefiind însă determinante. Fiul lui Emil S. Miclescu, eminentul arhitect Paul Emil Miclescu, avea să intre şi el în 1934 în slujba Căilor Ferate. Cunoscându-l direct, domnia sa mi-a vorbit în repetate rânduri de importanţa Serviciului arhitectural din cadrul acestei instituţii, fără de care nu poate fi concepută modernizarea ţării. Căile Ferate nu au fost numai operă tehnică, ci într-o anumită măsură şi artistică, mai ales în ceea ce priveşte gările, edificii – simbol ale oraşelor pe care le deserveau.

Constantin Ciogolea a lăsat urme în arhitectura feroviară din România. În Bucureşti este foarte cunoscută Gara de Est (Gara Obor), dar probabil că foarte puţină lume ştie cine a gândit această clădire în care este recognoscibil stilul neoromânesc. A proiectat gara din Piatra Neamţ, precum şi refacerea celei din Buzău[29]. Aceste gări vechi au multă personalitate, spre deosebire de cele clădite după cel de-Al Doilea Război Mondial în care au fost aplicate nişte reţete standard.

Tot în acea perioadă a activităţii sale, a făcut proiectul liceului şi abatorului din Târgu-Ocna şi, mai ales, pe cel al Teatrului Pastia din Focşani, construcţie spectaculoasă ea însăşi prin dimensiunile ei, care corespunde rolului pe care l-a jucat în epoca modernă oraşul Unirii Principatelor. Influenţa franceză este puternică în această construcţie în stil *„belle époque"*.

După Primul Război Mondial, mai exact între 1920 – 1942, a fost arhitect-şef al societăţii *„Clădirea Românească"*. Producţia de proiecte şi transpunerea lor în construcţii a sporit considerabil, ceea ce i-a asigurat lui Constantin Ciogolea un loc eminent în cadrul breslei. La 1 decembrie 1932, a avut loc, la Academia de Arhitectură – numele recent adoptat al Şcolii Superioare de Arhitectură - şedinţa de constituire a Corpului Arhitecţilor din România[30]. Această instituţie – reînviată de curând sub numele de Ordinul Arhitecţilor – avea drept scop să apere breasla, să judece diferendele apărute, să protejeze dreptul de

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

autor, să creeze o nouă solidaritate între practicanții români ai acestei profesii. Cu prilejul constituirii Corpului a fost votat și conducătorul său: din 321 înscriși pe liste, 234 membrii prezenți și votanți[31]. Au obținut majoritatea absolută – reprezentată de 117 voturi – trei candidați: Statie Ciortan, cu 168 voturi, Ioan D. Enescu, cu 144 voturi și Petre Antonescu, cu 138 voturi[32]. Nu au întrunit majoritatea o serie de arhitecți foarte merituoși, precum Constantin Iotzu, Nicolae Ghika-Budești, Arghir Culina, Daniel Renard, Paul Smărăndescu, Duiliu Marcu, Gheorghe Simotta și alții mai puțin cunoscuți[33]. Printre candidații fără succes s-a numărat și Constantin Ciogolea care a întrunit 25 voturi[34]. Totuși candidatura și voturile obținute arată că arhitectul Ciogolea se număra printre membrii stimați și cunoscuți ai corpului nou constituit, în care avea să se înscrie și fiul său cel mare Constantin (1912 – 1983) care a îmbrățișat aceeași profesie. Acesta din urmă, absolvent în 1937 al Academiei de Arhitectură din București, a fost primit la 4 noiembrie același an, în Corpul Arhitecților[35].

Cel puțin două dintre clădirile proiectate de arhitectul Ciogolea – este vorba firește de senior – au fost rodul unor colaborări: cu Ioan A. Paxino la extinderea de la Liceul Lazăr și cea cu Ioan I. Berindei – fiul arhitectului Ioan D. Berindei – la Creditul Național Agricol din str. Batiștei nr. 25 A. Pe fațada acestei a doua clădiri – în care înainte de 1989 s-a aflat sediul Serviciului de Informații Externe și astăzi se găsește Înalta Curte de Casație și Justiție – se poate citi foarte clar numele

---

[29] vezi nota anterioară.

[30] „*Corpul Arhitecților din România. Buletinul Corpului*", anul I, 1933, p. 33

[31] *Ibidem*, p. 35

[32] *Ibidem*

[33] *Ibidem*

[34] *Ibidem*

[35] „*Corpul Arhitecților din România. Buletinul Corpului*", anul V, 1937, p. 51. În lista din acel an a membrilor Corpului figurează amândoi arhitecții – tată și fiu –, având aceeași adresă: „str. 11 Februarie 12" (p. 148)

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

celor doi arhitecţi. Este o construcţie remarcabilă, solidă şi modernă în formele ei care duc cu gândul la o sinteză între Art Déco şi cubism. Pentru formula aceasta a optat adesea arhitectul Ciogolea, în permanentă căutare de stiluri şi de soluţii arhitecturale, ca şi contemporanul său de care pare cel mai apropiat stilistic, Petre Antonescu.

Precum acesta din urmă, creaţia arhitectului Ciogolea a avut o componentă de stil eclectic francez care ar putea fi definită totodată ca un neoclasicism tardiv. Această arhitectură elegantă răspundea gusturilor şi cerinţelor unei mari părţi a claselor posedante: e vorba, de pildă, de casa Alexandru Tătăranu de pe strada General Ernest Broşteanu nr. 5[36]. Faţada simetrică distinsă şi intrarea centrală cu o copertină trimit cu gândul la arhitectura pariziană a Luminilor. In acelaşi stil este clădită şi casa Ionescu-Dolj de pe strada Vasile Lascăr nr. 62[37], aflată vizavi de cea unde a stat omul politic al cărui nume îl poartă strada. Este interesant de precizat acest fapt, pentru că reşedinţa lui Vasile Lascăr – în care astăzi locuieşte ambasadorul Slovaciei – este un complex de clădiri, de asemenea în stil neoclasic, cu care frumoasele case din vecinătate se află în dialog.

O dimensiune majoră a creaţiei arhitectului Ciogolea este însă legată de stilul neoromânesc, sub semnul căruia arhitectura de la începutul secolului XX încerca să inoveze, în căutarea unei noi căi de evoluţie. Făgaşul deschis de Ion Mincu, în plină efervescenţă de creaţie şi de profesorat în 1905, anul ieşirii lui Constantin Ciogolea de pe băncile şcolii, s-a dovedit deosebit de fructuos pentru deceniile care aveau să urmeze. Cum şi unde puteau arhitecţii români să-şi caute originalitatea, pentru a nu fi invadaţi total de modelul francez şi privaţi de fibra lor creatoare? Stilul neoromânesc, corespunzând foarte mult unui *revival* istoric, nu este o simplă invenţie a unor artişti naţionalişti

[36] vezi mai jos lista de lucrări a arhitectului

[37] vezi mai jos lista de lucrări a arhitectului

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

de la sfârşitul secolului XIX şi de la începutul celui următor. A-l prezenta în acest fel înseamnă a ceda unor mode interpretative şi parţial a încerca deconstrucţia sa.

O vizită pe care autorul acestor rânduri a făcut-o de curând la Moscova i-a revelat ce mare însemnătate a avut acest tip de arhitectură istoricizantă şi identitară în Rusia de dinaintea Revoluţiei din Octombrie. Clădirea Dumei şi cea a Muzeului Naţional de Istorie, ca şi multe alte clădiri din centrul oraşului, pot fi încadrate în acest curent. Stilul arhitectural rusesc al veacurilor XVI – XVIII a stat la baza unui întreg avânt arhitectural din ultimele decenii ale secolelor XIX – XX, pentru care un alt exemplu marcant ar putea fi Catedrala Sângelui din centrul Sankt-Petersburgului. Chiar dacă o influenţă directă a arhitecturii ruseşti de pe vremea ultimilor ţari asupra celei româneşti nu pare a fi avut loc, este vorba de un sincronism şi de căi de evoluţie asemănătoare.

Gările proiectate de arhitectul Ciogolea, ca şi multe dintre casele lui – ce mobilează mai ales Bucureştii –, sunt produse uneori prea retorice, ce-i drept, ale stilului neoromânesc.

Propria sa casă din strada Gheorghe Lazăr nr. 12, o altă casă din apropiere, de pe Bulevardul Schitu Măgureanu nr. 41, casa inginerului Erbiceanu[38] de pe strada Olga Bancic (fostă strada Pia Brătianu, astăzi strada Alexandru Philippide) nr. 3, casa alăturată a inginerului Săpunaru de la nr. 5 şi cea a lui Alexandru Alimăniţeanu şi a soţiei sale Pia născută Brătianu – una dintre surorile lui Ionel Brătianu –, casa inginerului Gheorghe Caracostea din strada Caragea Vodă nr. 6[39], ilustrează toate stilul neoromânesc în varianta lui Constantin Ciogolea. Balcoane pe coloane şi arcade trilobate provenind de la arhitectura

[38] Pentru toate aceste case, vezi mai jos lista de lucrări a arhitectului. Pe casa Erbiceanu a fost pusă de curând o placă comemorativă care aminteşte faptul că aici a locuit între anii 1927 – 1961, pianista şi profesoara Constanţa Erbiceanu.

[39] Pe faţada acestei case poate fi citit şi astăzi numele arhitectului Ciogolea.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

culelor oltenești, firide şi arce decorative în acoladă celebrează cu exuberanță decorativul şi detaliul identitar. Folosirea lemnului aduce şi ea căldură în aceste forme inspirate din arhitectura medievală românească, atât ecleziastică cât şi laică. Casa Alimănişteanu de pe fosta stradă Pia Brătianu este în consonanță atât cu celelalte case ale Brătienilor din Bucureşti – cele ale lui Ionel Brătianu şi Vintilă Brătianu, proiectate amândouă de către Petre Antonescu – cât şi cu celelalte case concepute de Constantin Ciogolea pe aceeaşi stradă. O excepție o constituie aici casa profesorului Alexandru Gogu de pe fosta stradă Pia Brătianu nr. 4, în care a locuit doctorul Theodor Burghele[40], construită în stil neobizantin, vizibil diferit de stilul neoromânesc, dar în perfectă armonie cu casele clădite în acest stil.

Pentru a înțelege acest stil şi a nu cădea într-o contestare relativ facilă, este nevoie să fie situat în contextul din care a izvorât. Arhitectul Petre Antonescu scria în 1939, la capătul aşadar al acestei epoci artistice fecunde: *„Ceea ce întărise încrederea în destinul nostru fusese convingerea că puterile sufleteşti ale acestui popor aveau chemarea să-şi trăiască o viață istorică proprie întemeiată pe un potențial cultural, verificat într-un trecut mai îndepărtat sau confirmat în aspectele civilizației noastre mai recente. / Toți avem, şi trebuia să păstrăm neştirbită, convingerea că în concertul civilizațiunii universale, neamul nostru îşi va aduce nota sa proprie, ori aportul său specific, în numele cărora îşi reclama o existență de sine stătătoare, eliberată din orbita influențelor străine de firea sa. In artă, ca să nu vorbim decât de latura ce interesează mai mult conturarea pe care o încercăm, posibilitățile româneşti se dovediseră considerabile, începând de la puternicele creațiuni populare până la operele artei culte ale vremurilor mai noi"*[41].

[40] Acest lucru este precizat în lista de lucrări a arhitectului.

[41] apud **Gândirea estetică în arhitectura românească**, studiu introductiv şi coordonare generală: dr. arh. Gheorghe Săsărman, antologie şi note: arh. Nicolae Lascu şi arh. Alexandrina Deac, note bibliografice: arh. Nicolae Lascu, Editura Meridiane, Bucureşti, 1983, p. 108.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Stilul Art Déco[42] pare să cunoască una dintre cele mai importante împliniri ale sale în lumea românească prin clădiri proiectate de arhitectul Ciogolea. Este vorba de Hotelul *Royal Palace*[43] din strada Constantin Mille (fostă strada Sărindar), colţ cu strada Brezoianu. La acea intersecţie s-a format în anii '30 un interesant complex de clădiri: hotelul conceput de arhitectul Ciogolea se află în dialog arhitectural cu palatul ziarului „Universul", proiectat de arhitectul Paul Smărăndescu. Pe strada C. A. Rosetti, la întretăierea cu strada I. L. Caragiale, se găsesc două vile gemene, vizavi una de cealaltă, care au aparţinut doctorului Staicovici[44] şi, respectiv, inginerului Slăniceanu[45]. În acelaşi stil, arhitectul Ciogolea a proiectat casa Zoei Filitis de pe strada General Ernest Broşteanu nr. 7, alături de casa Alexandru Tătăranu, aflată la nr. 5[46], construită tot după planurile sale, dar în stil neoclasic francez. Art Déco-ul în varianta arhitectului Ciogolea aminteşte chiar de un stil neoegiptean, cu coloane şi flori inspirate din repertoriul decorativ al acestei arhitecturi. În acest context se poate vorbi oare – fără nici o ironie – de un *„stil Ciogolea"*, analog – dar diferit – *„stilului Socolescu"*, care se întemeia pe preluarea unor elemente din arhitectura arabo-andaluză?

[42] Despre acest stil, în mod paradoxal mai puţin cunoscut, vezi Mihaela Gavriş, **O lume Art Déco**, în *„Secolul 20"*, nr. 4-6/1997; Idem, **Fenomenul Art Déco în arhitectura Bucureştiului**, în „Revista Monumentelor Istorice", anul LXVII, nr. 1-2/1998.

[43] vezi lista de lucrări de mai jos. Hotelul s-a numit în perioada comunistă „Palas" şi astăzi, clădirea are un aspect abandonat, cu nişte crăpături ameninţătoare, aşteptându-şi restaurarea.

[44] vezi lista de lucrări de mai jos. Casa doctorului Staicovici se găseşte la nr. 46.

[45] vezi lista de lucrări de mai jos. Casa inginerului Slăniceanu are nr. 47.

[46] Conform listei sale de lucrări.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Un alt stil îmbrăţişat de arhitectul Ciogolea a fost cel geometrizant, „internaţional", pe care îl ilustrează imobilul profesorului I. S. Gheorghiu de pe Bulevardul Dacia nr. 46. I. S. Gheorghiu[47] era ginerele doctorului Staicovici, iar casa acestuia din urmă a fost proiectată, de asemenea, de arhitectul Ciogolea. De asemenea, blocurile proiectate de el sunt în acelaşi stil, foarte *en vogue* după Primul Război Mondial[48]. Un exemplu ar fi blocul cubist din Intrarea Vasile Păun nr. 5[49] – lângă Piaţa Kogălniceanu -, având şase nivele, cu linii sobre şi moderne.

Este uimitoare, de fapt, disponibilitatea arhitectului Ciogolea de a se deschide unor estetici atât de diferite: academismul francez, stilul neoromânesc, stilul Art Déco şi cel „*internaţional*". Probabil e vorba şi de adaptarea faţă de cerinţele programului de construcţie şi ale comanditarului, care fie era o instituţie, fie persoane particulare, cu gusturi evident diferite.

Potrivit listei de lucrări, ultimul său post a fost cel de „*controlor tehnic*" la Ministerul Industriei Alimentare, între 1949 – 1956, anul decesului. După cel de-Al Doilea Război Mondial, arhitectul Ciogolea era un om deja în vârstă şi de fapt foarte străin de noul regim instaurat. Se va fi adaptat cu dificultate la noile condiţii. A încetat din viaţă la 6 septembrie 1956, ca urmare a unui accident.

---

[47] Personalitate a vieţii ştiinţifice din prima jumătate a secolului XX, profesor la Şcoala Politehnică din Bucureşti, vicepreşedinte al Academiei Române, I. S. Gheorghiu era unchiul istoricului Constantin C. Giurescu (C.C. Giurescu, **Amintiri**, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1976, p. 12, 14).
Pe faţada imobilului lui I. S. Gheorghiu din Bd. Dacia nr. 46, mai există şi astăzi numele arhitectului Ciogolea.

[48] **Bucureşti anii 1920 – 1940 între avangardă şi modernism**, Editura Simetria, Bucureşti, 1994, p. 69 - 74

[49] vezi mai jos lista de lucrări a arhitectului.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Îmbucurător este faptul că majoritatea clădirilor proiectate de Constantin Ciogolea sunt încă în picioare. Unele case au fost demolate, fiind situate în cartierele afectate de iureşul destructiv al „epocii de aur": casa profesorului Niculescu de la Liceul Gheorghe Lazăr, din strada V. A. Urechia nr. 4, casa Dobrescu din strada Sfinţii Apostoli nr. 11, casa inginerului Mihăiescu din strada Paris nr. 1, blocul Isidor Cristea din strada Mihai Vodă nr. 15 şi probabil şi altele[50]. Imobilul de raport din strada Academiei nr. 1 are un aspect foarte marcat de trecerea timpului şi ar necesita o recondiţionare cel puţin a faţadei. În ciuda acestor dispariţii, clădirile arhitectului Ciogolea sunt o prezenţă vizibilă în Bucureşti, iar autorul lor ar putea fi considerat drept unul dintre coautorii *„micului Paris"*. Dar nu numai. Aceste rânduri – ale unui istoric şi genealogist şi *nu* ale unui arhitect sau istoric al arhitecturii – au plecat de la încântarea provocată de Teatrul Pastia din Focşani, operă a arhitectului din perioada sa de tinereţe care şi-a confirmat ulterior talentul de nenumărate ori. Poate arhitectura să fie doar apanajul celor înscrişi în breaslă sau *poate* şi chiar *trebuie* să fie receptată ea de un public cât mai larg? Destinul operei de arhitectură nu mi se pare împlinit dacă interesează doar pe cei din domeniu, dacă – aşa cum este ea menită – nu stimulează interesul, criticile sau admiraţia cât mai multor privitori.

[50] Toate sunt amintite în lista de lucrări a arhitectului.

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Anexă documentară

Listă de lucrări ale arhitectului Constantin Ciogolea
(de la ing. Ion Ciogolea, fiul arhitectului, august 1988)

„Arhitect-şef al Serviciului lucrărilor noi C. F. R. (1907 – 1920)
A locuit pe str. Gheorghe Lazăr 12 (realizată de el)

Gara de Est din Bucureşti
Gara Piatra Neamţ
Refacerea gării Buzău
Teatrul Municipal din Focşani
Liceul şi Abatorul din Târgu-Ocna

Între 1920 – 1942, arhitect-şef al societăţii «Clădirea Românească»:

Casa de raport din Calea Victoriei nr. 2 colţ cu Piaţa Senatului
Hotel Royal Palace din strada Sărindar, colţ Brezoianu
Blocul din Piaţa Kogălniceanu, Intrarea R. Păun nr. 5
Blocul din Calea Victoriei nr. 67-69
Clădirea de raport din Str. Academiei nr. 1
Complexul lucrărilor «Şcoala de Educatoare» din str. Alex. Petöfy nr. 16 – astăzi şcoală medie mixtă
Institutul Medical al Asigurărilor Sociale – în curtea Spitalului Dr. Cantacuzino din Bucureşti, str. I. Movilă nr. 5
Creditul Naţional Agricol din Bucureşti str. Batiştei 25 A – în colaborare cu arh. I. [I.] Berindei
Aripa Liceului Gh. Lazăr spre Cişmigiu
Monumentul Eroilor de pe Muntele Cireşoaia, Tg. Ocna - Bacău

Case:
Ing. Stratilescu Calea Dorobanţi 184
Ing. C. Budeanu Washington 32

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Ing. Erbiceanu Str. O. Bancic 3
Ing. Akerman Aleea Progresului
Ing. V. Cristescu Str. Gh. Lazăr 2
Ing. Constantin C. Malcoci (directorul Fabricii de chibrituri) Bd. Dacia 37B
Ing. Tudorică Atanasescu Str. Arh. Blanc 8 A
Ing. Vlădescu Str. Toma Stelian 4
Ing. Dessila (jumătate frate cu gen. Petala) Str. I. C. Frimu nr. 15
Ing. Săpunaru Str. Olga Bancic 5
Ing. Mihăiescu Str. Paris 1 (demolată)
Ing. Slăniceanu Str. C. A. Rosetti 47
Ing. I. S. Gheorghiu (= fiica dr. Staicovici) Bd. Dacia 46
Prof. Niculescu Str. V. A. Urechia 4
(de istorie la Lic. Gh. Lazăr; fiica sa, profesoară de fizico-chimice la Liceul Carmen Sylva, a fost căsătorită cu Mott, fabrica de şampanie)
Prof. I. Pelivan Str. Londra 41
Prof. Ispir Str. Gh. Panu
Prof. I. Nisipeanu Str. D. Barcianu 3
Prof. Nichifor Str. Miliţiei 3
Prof. Al. Gogu Str. Olga Bancic 4 (a locuit dr. Burghele)
G-ral Cioranu Str. Dr. Istrati 66
G-ral Miciora Str. Londra 43
Al. Matak (primar Bucureşti) Str. Sf. Voevozi 56-58
Van Bek Str. Roma 59
Zoe Filitis Str. Broşteanu 7
Gh. Derussi Str. Lt. Lemnea 10
A. Boreanis Str. N. Iorga 53
Bărbuceanu Schitu Măgureanu 41
Dr. Staicovici Str. C. A. Rosetti 46
Bloc Fraţii Zamfirescu Str. Căderea Bastiliei 12
(a locuit I. Gh. Duca)
Casa Ionescu-Dolj Str. V. Lascăr 62
Bloc Isidor Cristea Str. Mihai Vodă 15

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Al. Alimăneşteanu	*Str. Olga Bancic 9*
Al. Tătăranu	*Str. Broşteanu 5*
Bloc Bratu (proprietar hotel Bratu)	*Calea Griviţei 46, Intr. Semicercului 1*
Bloc Fraţii Ceneri (vopsitori de lux)	*Str. Berzei 50*
Bloc Marie Brăescu	*Str. Cosmonauţilor 30 - 32*
Dr. Dinulescu	*Parcul Delavrancea*
Dobrescu	*Str. Sf. Apostoli 11*
Lucia Cosma	*Str. Spiru Haret 6*
Ing. Gh. Caracostea	*Str. Caragea Vodă 6*

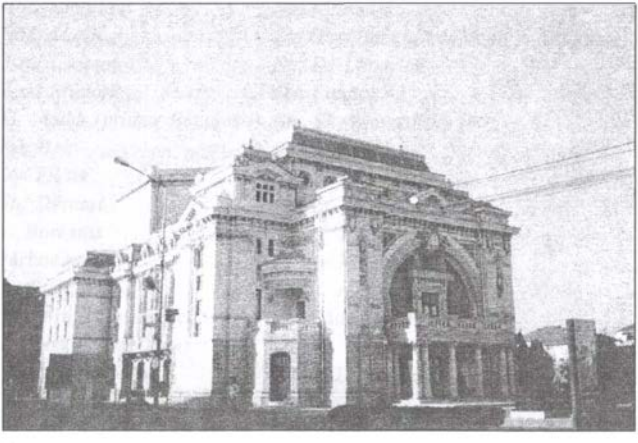
Controlor Tehnic Ministerul Industriei Alimentare 1949 – 1956"

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

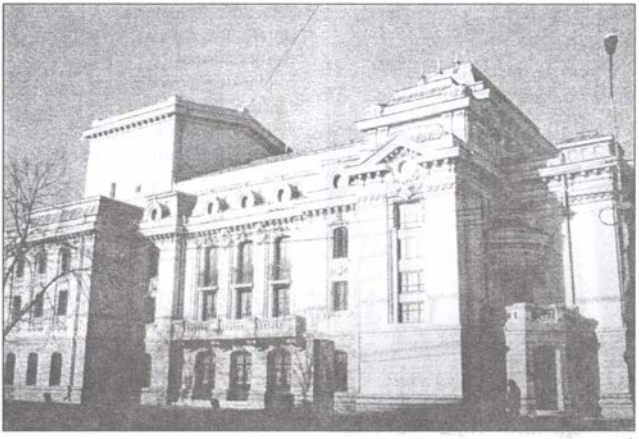

Februarie 2006, Focşani.
Teatrul Pastia şi Maiorul
Gheorghe Pastia (1847 - 1929)
Arh. Constantin Ciogolea
(Foto: Mihai Sorin Rădulescu)

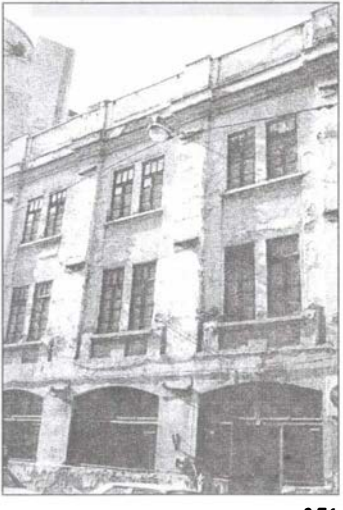
Februarie 2006, Focşani. Teatrul
Pastia (Arh. Constantin Ciogolea)
(Foto: Mihai Sorin Rădulescu)

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Februarie 2006, Focşani. Teatrul Pastia (Arh. Constantin Ciogolea) (Foto: Mihai Sorin Rădulescu)

Februarie 2006, Bucureşti Str. Academiei nr. 1. Arh. Constantin Ciogolea (Foto: Mihai Sorin Rădulescu)

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro

Febr. 2006, Bucureşti.
Hotelul Royal Palas.
Str. Brezoianu,
colţ cu str. Săvinoae,
azi str. C. Mille.
Arh. Constantin Ciogolea
(Foto: Mihai Sorin Rădulescu)

Febr. 2006, Bucureşti.
Hotelul Royal Palas.
Str. Brezoianu,
colţ cu str. Săvinoae,
azi str. C. Mille.
Arh. Constantin Ciogolea
(Foto: Mihai Sorin Rădulescu)

http://cimec.ro / http://muzeulvrancei.ro